

Lublin, 12 grudnia 2024 roku

Recenzja

dysertacji doktorskiej pani mgr Dominiki Zięby

Poszerzanie granic miast na prawach powiatu w Polsce w latach 2002-2018

napisanej pod opieką

Dr hab. Bogusława Kotarby, prof. UR

oraz

Dr hab. Anny Kołomycew

Przedłożona recenzja dotyczy oceny, czy wskazana rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki do nadania stopnia w dyscyplinie nauki o polityce i administracji oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia przez nią pracy naukowej.

Recenzja została podzielona na kilka części, które będą się odnosiły odpowiednio do 1) uzasadnienia wyboru tematu; 2) celu pracy i założeń metodologicznych dysertacji; 3) konstrukcji rozprawy doktorskiej; 4) warsztatu naukowego i kwestii technicznych. Recenzję zamyka konkluzja.

1. Uzasadnienie wyboru tematu

Praca doktorska Pani mgr Dominiki Zięby skupiona jest na kwestii poszerzania granic miast na prawach powiatu w Polsce w latach 2002-2018. Analiza skoncentrowana jest na kwestiach krajowych, choć jednocześnie należy zauważyć, że mieści się ona w szerokim spektrum istotnych, zauważalnych także w innych państwach zagadnień dotyczących postępujących na poziomie lokalnym zmian przestrzennych, w tym ich wpływu na relacje między organami władzy a innymi podmiotami zaangażowanymi w proces współzrządzenia. Temat zmian granic miejskich jednostek

samorządowych jest złożony i coraz istotniejszy w kontekście wzrostu znaczenia i roli miast. Jak bowiem słusznie zauważa we wstępie Doktorantka „*Współczesne miasta pełnią ważną rolę w funkcjonowaniu społeczeństw i gospodarek. Wraz z postępującym procesem urbanizacji zwiększa się także znaczenie miast jako centrów ekonomicznych, kulturalnych i społecznych. Zgodnie z przewidywaniami Organizacji Narodów Zjednoczonych, do 2050 r. około 68 % światowej populacji będzie mieszkało na obszarach miejskich*” (vide s. 7). Dodatkowo podejmowana w pracy problematyka – z naukowego punktu widzenia – ma charakter interdyscyplinarny, jest bowiem interesująca zarówno dla urbanistów, prawników, socjologów, jak również politologów, badających kwestię funkcjonowania administracji publicznej.

Tym samym, w mojej opinii podjęte przez Doktorantkę zagadnienie zasługuje na naukową analizę i jest tematem zarówno aktualnym, jak i ważnym, co więcej dającym pole do formułowania oryginalnych wniosków. Dodatkowo badania mgr Zięby podejmują temat stosunkowo rzadko eksplorowany dotąd w naukach o polityce i administracji, tym samym analiza wzbogaca zarówno prowadzone w dyscyplinie rozważania teoretyczne, jak i dostarcza nowych, aktualnych danych empirycznych.

2. Cel i metodologia badań

Celem jakim postawiła przed sobą Doktorantka było przedstawienie przebiegu zmian w podziale terytorialnym Polski w odniesieniu do miast na prawach powiatu w latach 2002-2018, w tym ich charakterystyka oraz zidentyfikowanie sposobów, w ramach których dokonywane były poszerzenia granic tych miast (vide, s. 12).

Podjęta problematyka jest uzasadniona zarówno teoretycznie, jak i praktycznie, co zostało dobrze umotywowane we wstępie (s. 7–15). Autorka wskazuje na potrzebę uzupełnienia luki badawczej dotyczącej wpływu zmian granic miast na funkcjonowanie instytucji politycznych oraz współzrządzenie (s. 10). Doktorantka sformułowała osiem pytań badawczych, hipotezę główną oraz pięć hipotez pomocniczych (s. 12-13). Zarówno pytania, jak i hipotezy są jasno określone, co zapewnia spójność całej rozprawy. Jednocześnie można zauważyć, że niektóre hipotezy, zwłaszcza

dotyczące politycznych skutków zmian granic, są formułowane dość szeroko, co utrudnia ich empiryczną weryfikację.

Metodologia pracy, oparta na wielokrotnym studium przypadku, wydaje się adekwatna do postawionych celów badawczych. Autorka przeanalizowała trzy miasta – Rzeszów, Opole i Zieloną Górę – wybierając je ze względu na różnorodność lokalnych kontekstów i uwarunkowań oraz zasięg zmian granic (s. 87–99). Wybór ten jest dobrze uzasadniony, choć pewne ograniczenia wynikają z koncentracji na miastach o szczególnie intensywnych zmianach, co może w pełni nie odzwierciedlać spektrum analizowanego zjawiska.

Autorka wykorzystała zróżnicowane metody badawcze, takie jak metoda wielokrotnego studium przypadku, metoda porównawcza (komparatystyczna), metoda prawno-instytucjonalna, *desk research* oraz technika indywidualnego wywiadu pogłębionego (s. 13; s. 81-86). Szczególnie cenne są niewątpliwie dane jakościowe z 36 przeprowadzonych przez Doktorantkę wywiadów, które dostarczają wgląd w perspektywę decydentów (*vide* s. 83-84). W tym kontekście podkreślić należy także bardzo klarowny opis organizacji procesu badawczego, w tym analizy treści wywiadów (s. 81-86).

Podstawy teoretyczne pracy, bazujące na nowym instytucjonalizmie i koncepcji *urban governance* (s. 16–42), są dobrze bardzo dobrane do badanej tematyki. Koncepcje te umożliwiają uwzględnienie zarówno formalnych, jak i nieformalnych aspektów procedur poszerzania granic. Doktoranta wykazuje bardzo dobrą znajomość literatury przedmiotu związaną z tymi kwestiami.

Jednocześnie w kontekście zastosowanej teorii i metodologii badań sformułować można kilka uwag krytycznych. Po pierwsze, mimo iż teoretyczne ramy są bardzo dobrze rozwinięte na poziomie ogólnym (*vide* Rozdział I, s. 16-42), ich aplikacja w analizie empirycznej bywa niedostatecznie wyeksponowana. W tym kontekście brakuje bardziej bezpośredniego i ściślejszego powiązania prezentowanych w Rozdziałach 4-6 wyników badań z formalnymi i nieformalnymi regułami funkcjonowania instytucji, czy też ideą zależności ścieżki rozwoju (*path dependency*; *vide* Rozdział I). Po drugie, pewnym niedociągnięciem jest brak dokładniejszego wyjaśnienia wyboru miast

w kontekście ich porównywalności. Po trzecie, istotnym ograniczeniem przeprowadzonych badań jest w mojej opinii przeprowadzenie wywiadów wyłącznie z przedstawicielami władzy – organem wykonawczym i reprezentantami organu uchwałodawczego. Z jednej strony w mojej opinii jest to, spowodowane faktem tego, iż poszerzanie granic trwało wiele lat i prawdopodobnie do wielu podmiotów zaangażowanych w ten proces w badanych miastach trudno byłoby dotrzeć. Z drugiej jednak strony, taki dobór respondentów nie odzwierciedla w pełni idei miejskiego (współ)rządzenia (*urban governance*), do której odwołuje się mgr Zięba. To, że w procesy *governance* zaangażowani są różni interesariusze Doktorantka pokazuje chociażby na stronach 201-202 w wątku dotyczącym zmian granic Opola i ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych. Ponadto, wydaje się, że w pracy zastosowanych zostało więcej metod badawczych, niż te wymienione przez Doktorantkę, w tym elementy analizy systemowej czy też krytycznej analizy dyskursu. Co więcej, brak dokładnych danych ilościowych lub bardziej zaawansowanych metod statystycznych może ograniczać możliwości generalizacji wniosków (np. porównanie częstotliwości występowania kodów). Wreszcie, można by rozważyć inne uszeregowanie metod i technik badawczych (vide s. 13). W tym kontekście można wskazać, że mimo iż metoda analizy danych zastanych (*desk-research*) nie jest metodą wiodącą, to ona pozwoliła w mojej opinii na analizę źródeł, a w konsekwencji wpłynęła na dobór studiów przypadku.

Podsumowując, rozprawa wnosi znaczący wkład do wiedzy o procesach planowania przestrzennego w Polsce, szczególnie poprzez identyfikację czynników politycznych i społecznych wpływających na zmiany granic oraz analizę ich skutków (s. 204–245). Jednocześnie, widoczne są pewne niedociągnięcia, takie jak ograniczenia metodologiczne oraz brak wystarczającego połączenia analizy teoretycznej z empiryczną. Tym samym, mimo iż praca cechuje się bardzo solidnym opracowaniem metodologicznym oraz trafnym doбором narzędzi badawczych, pewne niedoskonałości związane z operacjonalizacją analizowanych zagadnień rzutują na jej potencjał poznawczy.

3. Konstrukcja pracy

Konstrukcja pracy doktorskiej Dominiki Zięby opiera się na przemyślanym i logicznym układzie treści, co pozwala na przejrzyste przedstawienie podejmowanej problematyki. Praca została podzielona na sześć głównych rozdziałów, poprzedzonych wstępem i zakończonych podsumowaniem oraz dodatkowymi aneksami, co świadczy o kompleksowym podejściu do tematu.

We wstępie Autorka przedstawia cel badania oraz uzasadnia wybór tematyki, podkreślając jej znaczenie w kontekście samorządów terytorialnych w Polsce. Jasno określony zakres czasowy (2002–2018) oraz wskazanie trzech miast jako obszaru badań empirycznych (Rzeszów, Opole, Zielona Góra) zapewniają odpowiednie ramy analizy (s. 7–15). Pierwszy rozdział, poświęcony podstawom teoretycznym, stanowi solidne wprowadzenie do koncepcji nowego instytucjonalizmu i *urban governance* (s. 16–42). Wyboru tych ram teoretycznych nie można uznać za przypadkowy, gdyż umożliwiają one analizę zarówno formalnych, jak i nieformalnych mechanizmów działania instytucji politycznych w procesach zmian granic miast.

Kolejne rozdziały przyjmują strukturę problemową, co pozwala na stopniowe rozwijanie głównego tematu pracy. Rozdział drugi skupia się na podstawach prawnych i historycznych aspektach zmian granic miast, zapewniając kontekst niezbędny do zrozumienia dalszych analiz (s. 43–73). Rozdział trzeci, o charakterze metodologicznym, który to wysoko oceniam, opisuje proces badawczy, definiuje przedmiot badań i szczegółowo charakteryzuje wybrane miasta (s. 74–99). W tym kontekście należy zauważyć, że ujęcie metodologii w osobnym rozdziale pozwala na jasne przedstawienie użytych narzędzi badawczych.

Czwarty i piąty rozdział poświęcone są analizie empirycznej, gdzie Autorka opisuje czynniki determinujące wszczęcie procedur poszerzania granic oraz przebieg tychże. Podział na różne etapy procesu (inicjacja, przebieg formalny, rezultaty) pozwala na systematyczne przedstawienie wyników badań, choć niekiedy rozproszenie informacji o poszczególnych miastach może utrudniać porównanie specyficznych kontekstów lokalnych (s. 100–203). W rozdziałach tych brakuje mi także syntezy omówionych zjawisk i procesów.

Ostatni rozdział dotyczy skutków zmian granic, analizując je w kontekście politycznym, ekonomicznym, przestrzennym i społecznym (s. 204–245). Taka struktura umożliwi kompleksową ocenę wpływu badanego zjawiska na różne aspekty funkcjonowania samorządów terytorialnych. Ponownie przydałaby się jednak większa synteza omówionych wątków.

Mimo bardzo wysokiej oceny struktury i układu pracy, sformułować można kilka uwag krytycznych. Po pierwsze, w mojej opinii, we Wstępie, a także Rozdziale 3 brakuje odwołania do kwestii łączenia jednostek lokalnych w innych państwach, czy też zjawiska rozlewnia się miast (tzw. *urban sprawl*), co pozwoliłoby osadzić pracę w nurcie międzynarodowych badań dotyczących tych zjawisk, tym bardziej, że ostatnie z nich bardzo intensywnie przebiega w państwach Europy Środkowej i Wschodniej (*vide*, Grabowska, Kukulska-Kozieł, Noszczyk, 2024). Dodatkowo we wstępie Autorka nie odwołuje się do literatury przedmiotu, szczególnie istotnej z punktu widzenia podjętej w pracy tematyki. Ponadto, zaprezentowane w Rozdziale 6 wnioski dotyczące skutków politycznych i społecznych mogłyby być bardziej szczegółowo rozwinięte, zwłaszcza w kontekście porównawczym. Co więcej, mimo iż podsumowanie pracy jest spójne z przedstawionymi analizami, to jednak brakuje w nim krytycznego odniesienia się do ograniczeń przeprowadzonych badań oraz ich możliwych, dalszych kierunków. Tu zresztą sformułować można pytanie czy na podstawie trzech studiów przypadku można w pełni zrealizować postawiony cel badań?

Podsumowując, konstrukcja pracy charakteryzuje się logicznym układem i jasnym podziałem na części teoretyczne, metodologiczne i empiryczne. Dysertacja w zaprezentowanym układzie stanowi solidny wkład w badania nad samorządami terytorialnymi. Mimo to, pewne jej fragmenty mogłyby zostać rozwinięte w celu zwiększenia przejrzystości oraz wzmocnienia wniosków porównawczych płynących z przeprowadzonej analizy.

4. Warsztat naukowy i kwestie techniczne

Warsztat naukowy i technika napisania pracy Dominiki Zięby prezentują się na bardzo solidnym poziomie, jednakże w trakcie analizy można dostrzec także obszary wymagające poprawy.

Zaczynając od pozytywów, Autorka wykazuje się dobrą, ogólną znajomością warsztatu naukowego i umiejętnością korzystania z różnorodnych źródeł. Praca oparta jest na obszernej bibliografii, obejmującej zarówno polskie, jak i zagraniczne publikacje, akty prawne, orzecznictwo, opracowania i raporty, co podkreśla szeroki zakres przeprowadzonych badań. Wprowadzenie precyzyjnych ram teoretycznych, takich jak nowy instytucjonalizm i *urban governance*, wskazuje na świadomy wybór teorii badawczych i charakteryzującej je literatury przedmiotu.

Technika napisania tekstu cechuje się stosunkowo wysoką klarownością i strukturą sprzyjającą logicznemu przedstawieniu treści. Wyraźny podział na wstęp, część teoretyczną, metodologiczną, empiryczną oraz zakończenie pozwala czytelnikowi łatwo podążać za tokiem rozważań Autorki. Opis procedur badawczych, w tym wykorzystanie metod jakościowych (wywiady) wzmacnia rzetelność pracy. Przypisy i bibliografia sporządzone są poprawnie.

Mimo to w tekście można odnaleźć pewne niedociągnięcia. Po pierwsze, w mojej opinii praca zyskałaby na wartości, gdyby Autorka zdecydowała się na wprowadzenie większej liczby Tabel i/lub Rysunków. Obecnie, tak stosunkowo obszerna dysertacja zawiera tylko czternaście Tabel oraz trzy mapy. W tym kontekście wprowadzenie Tabel np. na stronach 92-99 wpłynęłoby nie tylko na większą przejrzystość tekstu, ale także pomogło w analizie porównawczej danych. Dodatkowo w stosunku do istniejących Tabel brakuje w mojej opinii zastosowania słowa numer (np. Tabela nr 2, nie zaś Tabel 2). W odniesieniu do stylu i języka, zdarzają się fragmenty, w których używane są powtarzające się frazy, a język momentami jest nadmiernie rozwlekły, co może wpływać na czytelność pracy. Sformułowania potoczne, mimo że rzadkie, również się pojawiają – choćby w przypadkach używania terminologii mniej formalnej w porównaniu do reszty tekstu. Przykładem jest stosowane przez Doktorantkę potoczne sformułowanie „jeśli chodzi o” widoczne na stronach 87, 90 oraz 222 (*Podobnie sytuacja przedstawiała się jeśli chodzi o zajmowany obszar; Jeśli chodzi o dane budżetowe, zmiany granic nie przyniosły badanym miastom tak wyraźnej zmiany jak miało to miejsce w przypadku analizowanych wcześniej wskaźników odnoszących się do liczby mieszkańców, zajmowanej powierzchni i gęstości zaludnienia; Jeśli chodzi o wydatki, był to wzrost niemal dwukrotny (...)*). Autorka stosuje także błędnie słowo ilość w stosunku do pojęcia trenów gminnych,

które to są policzalne. Oprócz tego elementem, który wymaga dopracowania, są powtarzające się błędy redakcyjne, takie jak nadmierne stosowanie dwukropków, *de facto* przy każdym wstępującym w pracy wyliczeniu, co nadaje dysertacji nieco szkolny charakter. Wartościowe byłoby także podanie pełnego imienia badaczki/badacza oraz jej/jego nazwiska, w sytuacji, gdy przywoływani są oni w tekście po raz pierwszy (*vide* Rozdział I).

Podsumowując, warsztat naukowy Autorki zasługuje na uznanie dzięki szeroko zakrojonym badaniom i adekwatnemu zastosowaniu teorii. Technika pisania wymaga pewnych drobnych korekt, zwłaszcza w zakresie stylu, edycji i eliminacji drobnych błędów językowych. Dopracowanie tych aspektów mogłoby podnieść wartość i czytelność tej bardzo dobrej pracy.

5. Konkluzja

Wysoko oceniam przedłożoną do recenzji dysertację Pani mgr Dominiki Zięby. W podsumowaniu, odnosząc się do kluczowych wymagań stawianych pracom doktorskim, pragnę podkreślić, że rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego. Autorka wykazała się zdolnością do samodzielnego prowadzenia badań naukowych, w tym empirycznych, dogłębną znajomością teorii oraz umiejętnością analizy, jak również wiedzą pozwalającą na trafny dobór metod i technik badawczych. W konsekwencji przyczyniło się to do skutecznej odpowiedzi na postawione pytania badawcze oraz zweryfikowanie hipotez.

Podstawa źródłowa rozprawy jest w pełni wiarygodna, a warsztat naukowy oraz umiejętności pisarskie i redakcyjne Autorki należy ocenić jako bardzo dobre. Praca potwierdza biegłość w zakresie nauk politycznych, zwłaszcza w posługiwaniu się pojęciami i analizą politologiczną, a jednocześnie prezentuje wymiar interdyscyplinarny, uwzględniając analizę zagadnień prawnych, administracyjnych, urbanistycznych oraz społecznych. W mojej ocenie rozprawa stanowi istotny wkład do dyscypliny jaką są nauki o polityce i administracji. Jeśli zostanie opublikowana, co zdecydowanie rekomenduję, wypełni istniejącą lukę badawczą, stanowiąc jedno z pierwszych opracowań dotyczących politycznych i społecznych konsekwencji poszerzania granic miast na

prawach powiatu. **Tym samym wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej Pani Dominiki Zięby oraz dopuszczenie jej do kolejnych, przewidzianych prawem etapów przewodu doktorskiego.**

